

BERENDİ KÖYÜNDE HAYVAN VE HAYVANCILIKLA İLGİLİ KELİMELER

Ali YILDIRIM

Bir toplumu millet yapan unsurların başında gelen dil, o dili konuşan bireyleri birbirine, milletine ve geçmişine bağlar. Bu yönüyle dil, geçmişten geleceğe kuşaklar arasında bir köprü kurarak, aktarmacılık görevi üstlenir. Başka bir söyleyişle dil, toplumların sosyal yönünü yansıtan bir ayna olup, o aynada kültürlerin derin izlerini ve ulusal bilinci görmek mümkün olabilmektedir.

Bir milletin millî duygu ve karakterinin oluşmasında o milletin yaşadığı coğrafyanın, diğer kültürlerle olan ilişkilerinin ve uğraşlarının etkisi tartışılmaz. Bu açıardan düşündüğümüzde, bir Arabın dilinde deveyle ya da bir Eskimo'nun dilinde kar ve ren geyiğiyle ilgili pek çok kelime bulunmasının pek olağan olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tarih sahnesine ağırlıklı olarak göçebe ve hayvancılıkla uğraşan bir millet özelliğiyle çıkan Türkler, uzun yıllar bu hayatı sürdürmüş, bir kısım unsurları itibarıyla bu hayatı günümüze kadar getirmiştir. Tarihten günümüze Türkler, hayvancılığın dışında bazı işlerle meşgul olmaya başlamış ve gittikçe yerleşik bir hayata geçmişlerdir. Bugün Anadolu'nun değişik yerlerinde hayvancılıkla uğraşan göçebe veya yarı göçebe unsurların varlığı bilinmektedir. Bahaeddin Ögel, geçmişten gelen değerleri barındırması ve sürdürmesi bakımından Anadolu'yu Türk kültürünün tükenmez bir hazinesi olarak görmektedir.¹

Yazımıza konu edindiğimiz Berendi köyü, çoğunluğu küçükbaş (Tahminen 50-60 bin) olmak üzere hayvancılıkla uğraşan ve yarı göçebe hayat süren bir köydür. Bugün Karaman'ın Ayrancı ilçesine bağlı beş mahalle ve bin küsur nüfuslu köyün tarihi 500-600 yıl öncesine kadar gitmektedir. Köylüler, köy halkının 14. veya 15. yüzyılda Tarsus tarafından gelerek şimdi terk edilmiş olan Kocaköy'ü kurduklarını, şu andaki yerleşim yerine ise takriben 150 yıl önce geldiklerini söylemektedirler.

Orta Toroslarda Bolkar (Bulgar) dağının kuzeyinde bir vadi içinde bulunan köyün adı birtakım kaynaklarda zikredilmektedir. *Türk Ansiklopedisi*'nin Berendi maddesinde şöyle denilmektedir: "*Berendi, XI. yüzyılda Güney Rusya bozkırlarında bulunan kuvvetli ve büyük Türk boylarından biri. Rus yıllıklarında Peçenek ve Tork (Oğuz) boylarıyla birlikte anılır. İlk olarak 1097'de Peçenekler Torklarla birlikte Rus Prensi Vasilko'ya onun düşmanlarına karşı silâhli yardım teklifinde bulunmuşlardır. Berendi boyunun büyük bir kısmı Peçeneklerle beraber*

---

¹ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara, C.I, s. 15.

Macaristan'a girmiş ve orada yerleşmiştir. Rus prenslerinin iç kavgalarında Berendiler mühim rol oynarlar. İpatyov yıllığına göre Vladimir ile Yarapolk arasındaki savaşta Ugor (Macar) Kralı, Yarapolk'a yardım olmak üzere 3.000 Berendi göndermişti. Bu Türk boyunun Oğuz, Peçenek ve Kıpçak zümrelerinden hangisine mensup olduğu kesin olarak tayin edilememiştir. Berendi adı Kıpçak lehçesine mahsus fonetik bir hususiyeti hatırlatmaktadır. "Beren" Kıpçakçada "kuzu" demek olduğuna göre -di eki (di>li) ile birlikte manası "kuzulu" olur ki, Oğuzcada Berenli tarımda telâffuz edilmesi gerekir. Berendi boyu XI-XIII. yüzyıllarda yaşamış bulunduğu sahalarda birçok coğrafi adlar bırakmıştır. Rusya'da Vladimir vilâyetinde büyük bir bataklık bu adı taşımaktadır. Kosanyi Bela'nın verdiği bilgiye göre Macaristan'ın Arpad devrine ait Berend has isimleri ile Orta Çağdaki aynı çeşit yer adlarının bu boy adıyla alâkalı olması icab eder. Anadolu'da, XVI.-XVII. yüzyıllara ait bazı iskan vesikalarında "Berendi Aşireti"ne rastlanmaktadır. Bugün biri Antalya'da, biri Konya'da Berendi adlı iki köy vardır."²

Benzer bilgileri *Meydan Larousse* ansiklopedisindeki 'Berendi' maddesinde de bulmaktayız.³ Ancak bu kaynaklarda zikredilen Berendi ile söz konusu Berendi arasındaki bağın ne derecede olduğunu tespit etmek şimdilik oldukça zor gözükmektedir.

Folklor derleyicisi Ali Rıza Yalğın'ın Anadolu'daki Türkmenler üzerine yaptığı araştırmalarında Berendi köyüne de uğradığı ve köy hakkında birtakım bilgiler verdiği görülmektedir. O yıllarda Adana'da müze müdürlüğü yapan Ali Rıza Yalğın, 1928 yılı Temmuz ayında Mersin'den çıkıp kuzeye doğru Toroslara aşarak burada yaşayan göçebe ve yarı göçebe Türkmenleri tespit etmiştir. Berendi köyü hakkındaki tespitleri şöyledir: "İki saat Beğdikliler arasında kaldım ve tekrar yamaçları aşmaya başladım. Üç buçuk saat sonra "Berendi" köyüne geldim Burası 120 haneli büyük bir köydür. Bulgar dağının kuzey engininde, Dumlu dağının bir vadisinde kurulmuştur. Bu köyün kurulduğu yıl belli değildir. Obalılar köyün tahminen 500 yıllık olduğunu söylemektedirler. Berendi'nin doğusunda bir harabe vardır. Burası vaktiyle köy iken toprak kayması yüzünden köylüsü kaçmıştır. Köyün asıl adı "Yerendi" iken sonraları Berendi olmuş, diyorlar.

Bu köyün adını üç türlü düşünmek mümkündür:

1. Bir köy ismi mi? (Berendi)
2. Toprak kaymasına verilen isim mi? (Yerendi)
3. Bir aşiret mi? (Berelli)

Gerçek anlaşılmadı, en doğrusu buradaki toprağın daimi kayması sebebiyle verilen coğrafi addır. Araştırmacı sonradan bir not düşerek "Bayındır"

² *Türk Ansiklopedisi*, "Berendi" maddesi, C.6, s. 157-158.

³ *Meydan Larousse Ansiklopedisi*, "Berendi" maddesi, C.II, s.297.

olma ihtimalinden bahseder.⁴ Bugün köylüler yukarıdakilere ilâveten “Beri indi” ve “Barındı” yorumlarını da yapmaktadırlar.

Yarı göçebe bir hayat tarzı olan Berendi köyünde hayata tamamen hayvancılık yön vermektedir. Köy-ağıl-yayla üçlüsü arasında süregelen bu hayat, takvim olarak şöyledir: Yılın yarısına yakını köyde geçmekte olup bu, eylülünden martı kadar bir süreyi kapsamaktadır. Mart ayıyla birlikte rakımı köyden daha düşük olan ağıllara göçülmektedir. Köyde koyunlarla ilgili yapılan seçimlerin ilki bu ayda yapılarak oba komşuluğu seçilir. Mayısın ortalarına kadar kalınan ağıllardan tekrar köy civarına gelinir. Köy civarında 10-15 gün kalınan bu yerlere arayurt ve zaman olarak da “arayurt zamanı” denilmektedir. Haziranın başlarında çıkılan yaylalardan ise eylül ayında ikinci seçim ve katım yapılarak tekrar köye dönülmektedir.

Berendi köyünden derlediğimiz fiil ve ad soylu bir kısım kelimenin *Derleme Sözlüğü*'nde ya olmadığı ya da değişik anlamda olduğu görülmektedir. Aynı ve benzer anlamda derlenen kelimeler çoğunlukla civar bölgedendir. Söz konusu köyde hayvancılık tamamen hâkim unsur olduğu için derlediğimiz kelimeleri bu hususla sınırlandırdık. Bu düşüncemizi pekiştirmek bakımından köyde koyun ve keçinin görüntüsü itibarıyla adlandırılmasında kullanılan kelimelerden bazılarını verecek olursak: *mor, gök, gök ala, ala, ger, ak ger, gök ger, kırmızı ger, boz, boz ala, çapar, kara, burnak* (burnu ak), *oyu başlı, oyu gözlü, kara gözlü, sarı gözlü, sakar, ayağı sekili, ağzı kara, kara başlı, sarı başlı, boynuzlu, kabak, şil, göğez, kır, kırçıl, gıcık, çomu, doğu, küpeli* vb. Tarım ve diğer zanaatla ilgili alanların, temas ettiğimiz diğer kültürlerden etkilenmesinin daha fazla olduğu düşünülürse, hayvancılıkla ilgili kelimelerin çok daha orijinal ve bize ait olduğunu söyleyebiliriz.

Anadolu ağızlarındaki daha çok Avşar boyu özellikleri gösteren *di-, yi-, vir-, it-, gice, yidi* (sayı), *yişil, siçim, siyis* vb. pek çok örnekte kapalı *e; eñ, soñ, öñ, biñiz* (beñiz), *siñir, düñür, yañlış, diñiz* (deñiz), *doñuz* (domuz) vb. pek çok örnekte geniz *ñ*'si ve *gır- goca, gulak, garı, gırmızı* vb. örneklerde görülen *k>g* değişimi bu köyün temel ağız özelliklerini oluşturmaktadır. Ünlü uyumlarına aykırı, özellikle yabancı asıllı kelimelerin ünlü uyumuna uydurulması yönündeki değişim burada da işlemektedir: *Sâhil>sihil, câhil>cahal, zâhir> zaar, kabul>kabıl, haber>habar, davul>davıl, çabuk>çabık, karpuz> garpız, horoz>horaz* vb. Ayrıca, ağız özelliklerinde dikkat çekici bir iki husus şudur: Eklerdeki birtakım *n*'lerin nazallaşması; *gızañ* (çiftleşme isteğindeki köpek), *çişdeñ* (huysuz hayvan), *bozlañ* (kurt rengi) *gireñ* (boz ve verimsiz toprak), *şifliñ* (ince uzun dal), *goşañ* (koşulmuş koyunlar). Bir diğeri ise ‘ş’, ‘s’, ve ‘z’ ile biten kelime veya heceler (-k, -ek, -ak) ek veya seslerini almasıyla bu sessizlerin hemen hepsinin ikizleşmesi; *garışşık, değışşik, alışşık, döşşek, fişşek, başşak;*

⁴ Ali Rıza Yalgın, *Cenupta Türkmen Oymakları*, (hzl. S.Emir), Ankara 1977, C.I, s.225.

pezzik, yüzzük, büzzük, yazzık, azzık, gazzık; gassık, ıssırgan vb.

Derlediğimiz kelimeleri isim ve fiil ayrı olmak üzere üç grupta değerlendirdik: 1. *Derleme Sözlüğü*'nde bulunmayan. 2. *Derleme Sözlüğü*'nde bu anlamda olmayanlar 3. Bu yöreden derlenmeyenler.

Ad Soylu Kelimeler:

1. *Derleme Sözlüğü*'nde Olmayanlar:

Ağzı büyük: Koyunun boynuna asılan bir tür çivi.

Ağrıyık: Ağrıma hastalığına tutulmuş koyun.

Akıtma: İnek doğurduktan sonra ilk sütünden unla yapılan yemek.

Akgın: Çiftleşmeye meyilli erkek hayvan.

Aşı: Hayvanları markalamak için yörede çıkarılan kırmızı topraktan yapılan yumrular.

Cangıldak: Kuzu çanı.

Burnak (burnu ak): Burun kısmı beyaz olan keçi veya koyun.

Çakıldak: Koyunun kuyruğuna yapışarak zamanla çakıl şeklini alan gübresi.

Çeler: Zehirli ot yiyerek zehirlenmiş hayvan.

Divi: Çok yiyen (İnsan için de kullanılmakta).

Dilik: Hayvanın kulağından dilim keserek yapılan eneme.

Düneyik: Bir gün ara verilerek sağılmamış koyun.

Galdırak: Büyük çan.

Gara yatak: Sürünün havaların soğumasıyla birlikte gece devamlı yattıkları yer.

Gara çıkın: Hayvanlarda görülen bir kan hastalığı.

Garişşik: Bir sürüden başka bir sürüye karışan koyun veya keçi.

Gavişma: Seçimden sonra iki sürünün birbirine katılması.

Goşañ: Sağılmak için uzunca bir iple karşılıklı olarak bağlanmış keçi veya koyunlar.

Goşañ yatağı: Bu işin yapıldığı yer.

Göğez: Mavimtırak renkli keçi ya da koyun.

Gâla, gağla: Kemre kırıntısı.

Gığ, gığşak: Hayvanın tane tane olan gübresi.

Güzle, güzleği: Sürülerin güzün gittikleri yerler.

Hak: Çobanların kırkta bir olarak aldıkları koyun.

Hıralık: Zayıf hayvanları diğerlerinden ayırarak yem verilen yer.

İtti: Açgözlü ve çok yiyen hayvan. (İnsanlar için de kullanılır).

Iğındırık: Yavrusunu emzirmeyen hayvanların makatına sokulan acı biber sürülmüş çubuk.

Kokgun: Erkek hayvanların çiftleşme isteğine maruz kalan dişi ya da erkek hayvanlar. Bunlar bu şekilde kokutulmuş oluyor.

Sâsak, saşsak: Koyunların kuyruğuna bulaşarak zamanla sertleşen gübresi.

Siçim: Yaz obaları oluşturulurken sürülerin sayılması ve katılması. Mart ve eylül aylarında yılda iki kez yapılır.

Sihil: Ilıman ve daha aşağı yerler.

Şil: Göz civarı veya başı renksiz, beyaz olan koyun.

Şibikli: Ağzı uzun çan.

Ötgün: Yem veya çiftleşme isteği hususunda sabırsız hayvan (İnsanlar için de kullanılır).

Oyu gözlü: Gözünün etrafı renkli koyun.

Oyu başlı: Başı renkli koyun.

Oyuk: Hayvanın kulağında oyarak açılan eneme.

Taka: Hayvanın boynuna takılan çan, çingirak.

Tuz çentesi: Koyun ve keçileri sağımdan ötürü yakalamak için elle verilen tuzun konduğu ve bele bağlanan küçük torba.

Yilke: At yelesi

Yimlik: Kuzu çobanlarının kırkım zamanı onda bir aldıkları kırkım kuzuları.

2. Anlamı Farklı Olanlar:

April: Nisan ayında görülen soğuk ve karlı günler.

Arkaç, argaç: Yoz ağı anlamında.

Bağna: Küçük derilere basılmış tulum peynirleri.

Banı: İlk yaz havaların çok soğumasıyla sürülerin daha aşağılara inmesi.

Barı: Hayvan barınağı anlamına.

Bellik: Süt alış verişinde ölçek görevi gören çubuk.

Beylik: Cins, güzel aygır.

Biçik: Kesik atılarak yapılan eneme.

Bilez: Beli felçli koyun.

Culga: Hayvanların karda açtığı ince yol.

Cidav: Uslu ve sakin olmayan hayvan.

Çandır: Özellikle eşeklerde azgın ve cinsel istekli.

Çevlik: Hayvanların kaldığı üstü açık yer.

Çığır: Hayvanların karda açtığı ince yol.

Çobansalık: Çobanın yattığı yer.

Dil: Çıngırak ve zillerin ötmesini sağlayan içindeki parça.

Eşme: Koyunların yazın gündüzleri sürekli yattığı yer.

Gögen: Yeşil ve taze ot.

Hıra: Zayıf ve çelimsiz koyun.

Kesmik: Yem yiyen hayvanın artırdığı iri saman çöpleri.

Kişşik: Sürüye sırayla kuyudan su dökme. (Genel anlamda da sıra)

Künk: Hayvanın kuruyarak ufalmış gübresi.

Küren: Sıcakta başlarını korumak üzere veya serinlemek için birbirine sokulmuş koyun kümesi.

Mayıs: Sütü sağılan hayvanların yeşil ot yayıldığında dışkıladığı yapışkan gübre.

Oluk: Tekne ile aynı anlamda.

Orbuk, Obruk: Tulum peynirlerinin birkaç ay konulduğu derin mağaralar.

Örek, Öğrek: At sürüsü, yılki.

Örken: Bağırsak.

Pin: Yeni doğmuş kuzuların içine bırakıldığı kuyu benzeri yer.

Saya: Koç katımının yüzüncü gününde yapılan eğlence.

Tekne: Hayvanlara yem verilen ağaçtan, taşınabilir yemlik.

Töbür: Koyun ve keçinin tane tane olan gübresi.

Tuzla, tuzlağı: Üzerinde sürüye tuz yalatılan düz, yayvan taşlık yerler.

Yolma: Yapağı olmayan, döküntü yün.

3. Buradan Derlenmemiş Olanlar:

Almaz: Yavrusunu emzirtmeyen keçi koyun.

Aşşık: Koyunun ayağından çıkarılan ve oyun oynanan kemik.

Atmar: İri ve güzel aşık.

Bağcak (ipi): Gece koyunların kalktığını anlamak için bir koyuna bağlanan ip.

Bicik: Hayvan memesi (İnsan için de).

Böcü: Kurt, canavar.

Burunsalık: İpten düğümle o anda yapılan yular.

Büğdüz: Zayıf ve kambur hayvan.

Çapar: Çilli, benek benek olan koyun veya keçi (İnsan ve tavuklar için de).

Çara: Eş, hayvanda doğumdan sonraki akıntı.

Çavın: Hayvanın erkeklik organı.

Çebiç: Bir yaşındaki dişi keçi.

Çeltek: Çoban yardımcısı, acemi çoban.

Çift: Aşığın bir yüzü.

Çişdeñ: Huysuz, azgın hayvan (İnsanlar için de).

Çomu: Kulağı hemen hemen olmayan koyun.

Dalar: Tava gelmiş dişi at ve eşek

Değişşik: Süt azaldığında komşuların sütü sırayla alıp vermesi.

Dişindirik: Atın ağzına ipten verilen gem.

Doğa: Aşığın bir yüzü.

Doğu: Kulağı küçük koyun.

Dünek: Mayalandıktan sonra bir gece geçmiş yoğurt.

Emlik: Gününden sonra olan kuzu ve oğlak.

Gıcık: Kuyruğu düz ve içe kıvrık koyun.

Halka: Köpeklerin boynuna takılan dikenli tasma.

İltar: Köpek bağlamaya yarayan ip.

Kaňara: Açgözlü ve çok yiyen hayvan (İnsanlar için de).

Kelete: Zayıf ve çelimsiz hayvan.

Keletelik: Zayıf hayvanları diğerlerinden ayırarak yem verilen yer.

Kemire, kemre: Katmerleşerek kurumuş hayvan gübresi.

Öğür, Öğürsek: Tava gelmiş dişi sığır.

Ötürüklü: İshal olmuş hayvan.

Savrik: Çiftleşme isteği olan dişi koyun.

Sırnak: Çift tırnaklı hayvanların tırnağı.

Sırsıl: İnatçı ve sağlam hayvan (İnsan için de).

Siğgin: Kuyruğuna işeyerek kokutmuş koyun.

Solağan: Ciğerlerindeki hastalıktan dolayı hemen yorulan at.

Taylak: Tay.

Tor, torlak: Henüz binilmeyen veya koşulmayan hayvan.

Tök: Aşığın üst kısmı.

Yazmış: İki yaşındaki erkek keçi

Yoz: Kısır ve erkek keçi koyun sürüsü.

Fiiller:

1. Derleme Sözlüğü'nde Olmayanlar:

Akın-: Bir hayvanın dişisine çiftleşme isteği duyması.

Aşıla-: Aşı ile hayvanların markalanması.

Bellikle-: Ödünç alınan-verilen sütü ölçmek.

Büğe-: İneğin sütü gelsin diye sağarken danayı ineğin ön ayaklarına bağlama.

Çağna-: Hayvanın sırt üstü yatıp kalkamaması.

Çav-, çavdır-: Hayvanın başını alıp gitmesi.

Çöple(t)-: Hayvanın ot bulamamaktan zayıflaması, zayıflatma.

Dik-: Sürüyü yayılımında yukarı doğru yöneltmek.

Gevşet-: Doymuş olan sürüyü ayak üstü durdurarak geviş getirmesini sağlamak

Goş-: Koyunları sağmak için karşılıklı bağlamak.

Höşle-: Hayvanı başı boş bırakmak.

Iğın-: Hayvanın doğururken ıkınması.

İltaria-: Sürüye gitmeyen köpeği bağlayarak götürme.

İkile-: Sağılmak için koşulmuş koyunları sıradan ikinci kez sağmak.

İrkeçle-: Sürüyü sulamak için erkek ve keçileri ileri sürerek sürüye ince uzun bir şekil vermek.

İttilen-: Hayvanın açgözlülük yapması.

Kak-: Sürüyü yayılımda bayırdan aşağı doğru yöneltmek.

Kırpiğini düz-: Kırkılan hayvanın tüyelerinin bir hizaya gelmesi.

Kokut-: Bir hayvanla çokça çiftleşerek onu diğerleri için belirli kılmak.

Öt-: Açlık veya çiftleşme hususunda hayvanın sabırsızlanması.

Öy-: Yoğurdun tutması.

Sifinile-: Özellikle köpeğin açlık yada bir acıdan dolayı için için havlaması.

Süğül-, tüğül-: Bir hayvanın başka bir hayvan veya insanın üzerine saldırması.

Sürgül-: Bir hayvanın başka bir hayvan ya da insanın üzerine saldırması.

Takarna-: At veya eşeğin ayağının takılması neticesi düşmesi.

Tara(t)-: Gündüz özellikle kuzu sürüsünü yayılıma çıkarma.

Teğe-: Merkebe odun vb. yüklemek için iki tarafına ip bağlama.

Tırs-: Hayvanın korkarak bir yere yaklaşmaması.

Uçla(n)-: Sürü içindeki erkek, keçi veya kuzuları kabaca bir kenara doğru sürmek.

Yığsık-: Sürünün ürkmek ya da çullanmak neticesinde üst üste binmesi.

Yıkçin-: Bir hayvanın ileriye doğru gitmek için kendini zorlaması.

Zırıncıt-: Hayvanı aç bırakmak.

Zıvk-: Memedeki sütü iyice almak. (Sıvı bir şeyi son damlasına kadar almak)

2. Anlamı Farklı Olanlar:

- Alın-*: Hayvanın yayıldığı ottan epey doyması.
Dişle-: Otun az olması yüzünden hayvanın doymaması.
Dünet-: Koyunların sağımına bir gün ara vermek.
Gıvrat-: Yayılmak isteyen sürüyü bir yere toparlayıp durmak.
Gollan-: Sürünün yayılırken açılması.
Goşla-: İki hayvanı yan yana getirmek.
Göp-: Hayvanın çok yemesi neticesi şişmesi.
Huyulan-: Atın huysuzlanması.
Şemkir-: Köpeğin anî bir şekilde saldırarak havlaması.
Tez(ik)-: Hayvanın şaşırarak kaybolması.

3. Bu Yöreden Derlenmeyenler:

- Ağna-*: Hayvanın sırt üstü yatıp sürtünmesi.
Ağrı-: Ağrı hastalığına tutulma.
Aş-: At ve eşeğin dişisiyle çiftleşmesi.
Az(it)-: Bir hayvanı bilmediği bir yere götürerek baştan atmak.
Banı-: Hayvanın sıvı bir şeye burnunu sokması.
Bırak-: Hayvanın düşük yapması.
Bur-: İğdiş etmek
Buy-: Donmak (insan için de).
Çeler-: Yediği ottan zehirlenme.
Çok-: Hayvanların bir araya toplanması
Çon-: Hayvanların özellikle yem ve tuz için bir yere toplanması.
Göler-: Hayvanın sırt üslü kalıp kalkamaması.
Gülü-: Kırkım için hayvanın dört ayağının bağlanması.
Kürele-: Sürüyü toplayarak götürmek
Ocu(t)-: Hayvanı korkutarak veya ürküterek bir yerden uzaklaştırmak.
Örüt-: Sürüyü baharda gece yayılımına çıkarma.
Ötür-: Koyun veya keçinin ishal olması.

Savrık-: Dişi koyunun çiftleşmek istemesi.

Siy-: Köpeğin işemesi.

Tüngü-: Hayvanın sıçraması.

Yalla-: Köpeğe yal verme.

Yitikle-: Sürünün eksiğinin fazlasının görülmesi, hesaplanması.

Yüğü-: Koçun koyunu döllemesi.